

DOI: 10.34015/2523-4552.2025.2.12
УДК 351.74:355.1-057.15:364-78

Подорожній Є. Ю.,
доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри трудового та
господарського права ННІ № 1
Харківського національного
університету внутрішніх справ
ORCID: 0000-0003-1677-1937

Сіротов О. А.,
доктор філософії, докторант відділу
аспірантури (ад'юнктури) і
докторантури Харківського
національного університету
внутрішніх справ
ORCID: 0000-0002-4818-385X

ОСОБЛИВІСТЬ ЄДНОСТІ ТА ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПОРЯДКУ ОТРИМАННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКИМИ СТАТУСУ УЧАСНИКА БОЙОВИХ ДІЙ

Наголошено, що в базовому вигляді єдність та диференціація – це один з принципів правового регулювання суспільно-правових відносин який передбачає існування загальних вимог до поведінки їх учасників та стандартизованого набору юридичних інструментів регламенту, але при цьому допускає особливі підходи до нормування відносин, які характеризуються певною специфікою з огляду на об'єктивні обставини з метою забезпечення рівності прав, свобод та інтересів.

Досліджено особливості єдності та диференціації нормативно-правового регулювання порядку отримання поліцейськими статусу учасника бойових дій. Встановлено, що отримання поліцейськими статусу учасника бойових дій є окремим, вузьким та специфічним питанням, що і обумовлює особливості єдності та диференціації його нормативно-правового регулювання.

Встановлено: порядок отримання статусу учасника бойових дій регламентовано узагальненою системою нормативно-правових документів в яких закріплено зміст статусу «учасника бойових дій», правові наслідки, а також стандарти, принципи, правила та особливості його надання, у тому числі поліцейським. Поряд із цими актами, положеннями відомчого законодавства про діяльність поліції безпосередньо, уточнено специфіку розгляду та опрацювання документів, які посвідчують наявність підстав отримання особою статусу учасника бойових дій, спеціальними, внутрішньо-відомчими комісіями Національної поліції України.

Ключові слова: учасник бойових дій, статус учасника бойових дій, порядок отримання статусу учасника бойових дій, Національна поліція України, єдність та диференціація отримання статусу учасника бойових дій, нормативно-правове регулювання.

Постановка проблеми. Події останніх років показали, що Національна поліція України (далі – НПУ) – це поліфункціональний правоохоронний орган, який може виконувати широкий спектр завдань пов'язаних не тільки із запобіганням, протидією та попередженням правопорушень, але й фактичною участю разом з іншими суб'єктами сектору безпеки і оборони в операціях із захисту суверенітету нашої держави та стримування збройної агресії. Реалізація цього напрямку діяльності зумовила участь багатьох поліцейських у бойових діях та, як наслідок, набуття ними додаткових прав та гарантій соціального захисту. Однією з них є можливість отримання поліцейським статусу учасника бойових дій, особливостями нормативно-правового регулювання якого є застосування принципу єдності та диференціації правового регулювання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Особливостям соціального захисту учасників бойових дій, у тому числі поліцейських, приділялась увага в наукових роботах багатьох вчених. Різноманітні теоретико-юридичні питання в даній царині аналізували О. І. Єрмаков, Р. В. Гринько, А. Ф. Мота, С. А. Петриченко, І. М. Ткаченко, К. В. Бахчев, Д. О. Маручевич, К. Л. Бугайчук, І. С. Дрок та інші. Водночас, особливості єдності та диференціація нормативно-правового регулювання порядку отримання поліцейськими статусу учасника бойових дій в наукових колах не розглядались.

Постановка завдання. Мета статті: встановити особливості єдності та диференціація нормативно-правового регулювання порядку отримання поліцейськими статусу учасника бойових дій. Завдання статті: проаналізувати юридичну літературу і розібратись зі змістом єдності та диференціації правового регулювання; встановити нормативно-правову основу якою визначено порядок отримання поліцейськими статусу учасника бойових дій; визначити особливості єдності та диференціації останньої.

Наукова новизна дослідження. Новизна статті обґрунтована тим, що вона являє собою першу наукову роботу в якій шляхом розгляду теоретичних і законодавчих джерел досліджено та встановлено особливості єдності та диференціації нормативно-правового регулювання такого вузького та специфічного питання, як отримання поліцейськими статусу учасника бойових дій.

Виклад основного матеріалу. Явище єдності та диференціації не є новелою сучасної правової науки. Як відмічає в своїй дисертації Т. В. Колеснік-Омельченко категорії «єдність» та «диференціація» – це взаємопов'язані та взаємообумовлені категорії, оскільки кожна держава намагається створити рівні умови для всіх учасників правовідносин, у той же час, з огляду на певні умови або певних суб'єктів, завжди існує необхідність вибору конкретного підходу для регулювання правовідносин. Єдність та диференціація –

нерозривно пов'язані дві сторони правового регулювання, які не існують кожна по собі. В цьому вчена вбачає діалектику правового регулювання [1, с. 19].

Досліджуючи сутність єдності та диференціації в галузі трудового права України О. І. Процевський свого часу зробив наступні висновки: «Єдність норм трудового права – одна з основних, головних його властивостей, яка зумовлюється колом суспільних відносин. Єдність правових норм (частин) в єдиній галузі права (цілому) об'єктивно зумовлюється принаймні двома критеріями: предметом - колом суспільних відносин, які виникають у разі застосування людиною здатності до праці, і методом правового регулювання цих відносин. Крім того, на єдність, цілісність, спрямованість норм трудового права впливає такий важливий критерій, як внутрішня природна якість людини, яка її збуджує, спонукає до застосування своєї природної здатності до праці. Застосовувати здатність до праці, управляти нею може тільки її власник – людина. Тільки воля і розум людини як носія здатності до праці в змозі цілеспрямовано застосовувати працю і задовольняти свої потреби й інтереси. Саме ці властивості людини потребують єдиного мірила, єдиного підходу до оцінки всіх тих, хто застосовує свою здатність до праці. При цьому, – далі відмічає автор, – існують об'єктивні особливості умов праці, як і самої праці деяких категорій працівників, які потребують диференціації правового регулювання трудових відносин з метою забезпечення положень Конституції України про рівність усіх у прав і свободах і рівність перед законом. Диференціа-

ція правового регулювання виражається шляхом встановлення спеціальних норм, що враховують цю специфіку» [2, с. 40-42].

Натомість К.В. Федчишина, розкриваючи принцип єдності та диференціації правового регулювання в сфері права соціального забезпечення вказує, що єдність – це законодавче встановлення основ правового регулювання соціального забезпечення, включаючи загальний підхід до компенсації соціальних ризиків, шляхом надання особам певних видів соціального забезпечення на загальних підставах та умовах, а також встановлення єдиних правил до обчислення розміру конкретної соціальної виплати не нижче встановлених державою мінімальних стандартів та нормативів. Автор вважає диференціацію у праві соціального забезпечення встановленням особливостей у сфері соціального забезпечення, спрямованих на компенсацію соціальних ризиків для певних категорій осіб, шляхом закріплення спеціальних підстав та умов реалізації прав у конкретній організаційно-правовій формі соціального забезпечення [3, с. 7]. На переконання К. В. Гнатенко, єдність і диференціація є одним із ключових принципів у праві соціального забезпечення, який пронизує всю систему законодавства у цій царині. Диференціація сприяє єдності, а єдність створює умови для диференціації, тобто, вони органічно доповнюють одне одного та покладені в основу загального принципу соціальної справедливості. Зокрема, даний принцип відображає наявність єдиних концептуальних засад розвитку права соціального забезпечення, необхідність його сталості, стабільності та універсальності.

ті, а також необхідність урахування різних соціальних ризиків, які зумовлюють правові наслідки для особи у сфері соціального забезпечення, і особливостей, потреб та інтересів осіб, які потребують адекватного захисту з боку суспільства та держави. Водночас єдиною концептуальною, конституційно-правовою основою виступає право на соціальний захист. Даний принцип діє у всіх формах та видах соціального забезпечення, утворюючи їх різноманітність та доступність для всіх громадян, які цього потребують, на мінімальному, але достатньому рівні для всіх осіб, незалежно від їх трудового (страхового) стажу та розміру середньомісячного доходу, та на вищому рівні для тих, хто активно брав участь у соціально-корисній діяльності [4, с. 117].

Основаючись на викладеному, можемо зробити висновок, що в базовому вигляді єдність та диференціація – це один з принципів правового регулювання суспільно-правових відносин який передбачає існування загальних вимог до поведінки їх учасників та стандартизованого набору юридичних інструментів регулювання, але при цьому допускає особливі підходи до нормування відносин, які характеризуються певною специфікою з огляду на об'єктивні обставини з метою забезпечення рівності прав, свобод та інтересів.

Повертаючись до теми дослідження відмітимо, що ключовим нормативним джерелом в контексті питання надання статусу учасника бойових дій та інших, пов'язаних із цим механізмів соціального захисту є Закон України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захис-

ту» від 22.10.1993 №3551-XII. Закон визначає правовий статус ветеранів війни, забезпечує створення належних умов для їх життєзабезпечення, сприяє формуванню в суспільстві шанобливого ставлення до них. Відповідно до статті 5 та 6 документу учасниками бойових дій є особи, які брали участь у виконанні бойових завдань по захисту Батьківщини у складі військових підрозділів, з'єднань, об'єднань всіх видів і родів військ Збройних Сил діючої армії (флоту), у партизанських загонах і підпіллі та інших формуваннях як у воєнний, так і у мирний час. Учасниками бойових дій вважаються поліцейські, які: 1) у складі груп піротехнічних робіт (груп розмінування) залучалися до безпосереднього виконання завдань щодо розмінування (виявлення, знешкодження та знищення) вибухонебезпечних предметів на території України, та які на мінних тральщиках брали участь у траленні бойових мін у територіальних і нейтральних водах у воєнний і повоєнний час; 2) брали безпосередню участь в антитерористичній операції, забезпеченні її проведення, перебуваючи безпосередньо в районах антитерористичної операції у період її проведення, у здійсненні заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, забезпеченні їх здійснення, перебуваючи безпосередньо в районах та у період здійснення зазначених заходів, у заходах, необхідних для забезпечення оборони України, захисту безпеки населення та інтересів держави у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України [5].

Реалізуються положення Закону у Порядку затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 20.08.2014 №413, який визначає процедуру надання та позбавлення статусу учасника бойових дій осіб, які захищали незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України і брали безпосередню участь в антитерористичній операції, забезпеченні її проведення чи у здійсненні заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації в Донецькій та Луганській областях, забезпеченні їх здійснення, у заходах, необхідних для забезпечення оборони України, захисту безпеки населення та інтересів держави у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України [6].

Порядок затверджує, що надання статусу учасника бойових дій – це публічна (електронна публічна) послуга, що надається комісією (міжвідомчою комісією) за заявою, поданою в паперовій або електронній формі, або на підставі документів, поданих командиром (начальником) військової частини (органу, підрозділу), за результатами розгляду якої (яких) приймається рішення про надання (відмову у наданні) статусу учасника бойових дій [6].

Водночас поряд із загальними нормативно-правовими документами, які встановлюють визначають статус учасника бойових дій, його правові наслідки, а також порядок надання, існують спеціальні документи, що мають безпосереднє відношення до діяльності Національної поліції України та які уточнюють зміст та особливості набуття даного статусу саме поліцейськими. Передусім, це пов'язано зі специфічним

юридичним положенням НПУ, що є правоохоронним органом в сфері відання Міністерства внутрішніх справ (далі – МВС), а не військовим відомством підпорядкованим командуванню Збройних Сил України та Міністерства оборони України.

Закон України «Про Національну поліцію» від 02.07.2015 №580-VIII встановлює, що НПУ – це центральний орган виконавчої влади, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку [7]. Одним з повноважень поліції, згідно із Постановою КМУ «Про затвердження Положення про Національну поліцію» від 28.10.2015 №877 є забезпечення відповідно до законодавства надання статусу учасника бойових дій поліцейським, державним службовцям та працівникам Національної поліції [8].

Надання статусу учасника бойових дій поліцейським здійснюється в загальному порядку, але відомчими комісіями, правовий статус яких регламентовано Наказом МВС «Про затвердження Положення про комісію Національної поліції України з питань розгляду матеріалів про визнання учасниками бойових дій, учасниками війни поліцейських, державних службовців та інших працівників Національної поліції України» від 23.05.2016 №405. Документ визначає основні функції, завдання, повноваження та склад комісії Національної поліції України з питань розгляду матеріалів про визнання учасниками бойових дій, учасниками війни поліцейських, державних службовців та інших працівників Національної поліції України (далі - Комісія), а також організацію її роботи [9].

Так, ключовими завданнями Комісії є вивчення документів та прийняття рішення щодо надання та позбавлення статусу учасника бойових дій поліцейських, державних службовців та інших працівників Національної поліції України. З метою забезпечення виконання покладених на неї завдань Комісія має право: 1) вивчати довідки, документи та інші докази, надіслані керівниками структурних підрозділів центрального органу управління поліції, територіальних (міжрегіональних) органів поліції, підприємств, установ та організацій, що належать до сфери управління Національної поліції України; 2) вивчати довідки, документи та інші докази, подані особисто; 3) брати до уваги докази, пропозиції та рекомендації районних (міських) комісій, комісій територіальних (міжрегіональних) органів поліції під час вивчення матеріалів щодо надання статусу учасника війни іншим працівникам Національної поліції України; 4) приймати рішення про надання статусу учасника бойових дій; 5) повертати для подальшого доопрацювання відповідним керівникам документи; 6) приймати рішення про відмову в наданні статусу учасника бойових дій і таке інше [9].

Висновки. Таким чином, на сьогоднішній день отримання поліцейськими статусу учасника бойових дій регламентованого положеннями загальних нормативно-правових

актів, а саме Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» від 22.10.19993 №3551-XII та Постанови КМУ «Про затвердження Порядку надання та позбавлення статусу учасника бойових дій осіб, які захищали незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України і брали безпосередню участь в антитерористичній операції, забезпеченні її проведення чи у здійсненні заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації в Донецькій та Луганській областях, забезпеченні їх здійснення, у заходах, необхідних для забезпечення оборони України, захисту безпеки населення та інтересів держави у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України» від 20.08.2014 №413. Положеннями відповідних нормативно-правових актів закріплено зміст статусу «учасника бойових дій», правові наслідки, а також стандарти, принципи, правила та особливості його надання, у тому числі поліцейським. Поряд із цими актами, положеннями відомчого законодавства про діяльність поліції безпосередньо, уточнено специфіку розгляду та опрацювання документів, які посвідчують наявність підстав отримання особою статусу учасника бойових дій, спеціальними, внутрішньо-відомчими комісіями Національної поліції України.

Список використаних джерел

1. Колеснік-Омельченко Т. В. Правове регулювання пенсійного забезпечення за вислугу років педагогічних працівників: дис... канд. юрид. наук : 12.00.05 : Харків. 2010. 172 с.

2. Процевський О. І. Окремі питання щодо єдності та диференціації правового регулювання трудових відносин. *Збірник наукових праць ХНПУ ім. Г.С. Сковороди: Серія «Право»*. Харків: ХНАДУ. 2007. Вип 9. С.39–48.
3. Федчишина К. В. Єдність і диференціація у праві соціального забезпечення: автореф. канд. юрид. наук : 12.00.05 : Харків. 2019. 23 с.
4. Гнатенко К. В. Єдність і диференціація – основа соціального забезпечення. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2019. № 38. С.115–118.
5. Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту : Закон України від 22.10.1993 № 3551-ІІ. Відомості Верховної Ради України. 1993. № 45. Ст. 425.
6. Про затвердження Порядку надання та позбавлення статусу учасника бойових дій осіб, які захищали незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України і брали безпосередню участь в антитерористичній операції, забезпеченні її проведення чи у здійсненні заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації в Донецькій та Луганській областях, забезпеченні їх здійснення, у заходах, необхідних для забезпечення оборони України, захисту безпеки населення та інтересів держави у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України: постанова від 20.08.2014 №413. Офіційний вісник України. 2014. № 73. Ст. 2068.
7. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2015. № 0-41. Ст. 379.
8. Про затвердження Положення про Національну поліцію : постанова Кабінету Міністрів України від 28.10.2015 № 877. Офіційний вісник України. 2015. № 89. Ст. 2971.
9. Про затвердження Положення про комісію Національної поліції України з питань розгляду матеріалів про визнання учасниками бойових дій, учасниками війни поліцейських, державних службовців та інших працівників Національної поліції України: наказ МВС України від 23.05.2016 № 405. Офіційний вісник України. 2016. № 50. Ст. 105.

Podorozhnii Yevhen, PhD (Doctor of Jurisprudence), professor, Professor of the Department of Civil, Labor and Business Law of Kharkiv National University of Internal Affairs

ORCID: 0000-0003-1677-1937

Siroto Oleksandr, PhD, Doctoral Candidate at the Department of Postgraduate (Adjunct) and Doctoral Studies of Kharkiv National University of Internal Affairs

ORCID: 0000-0002-4818-385X

The peculiarity of unity and differentiation of the regulatory and legal regulation of the procedure for obtaining the status of a participant in hostilities by police officers

It is emphasized that in its basic form, unity and differentiation is one of the principles of legal regulation of social and legal relations which provides for the existence of general requirements for the behavior of their participants and a standardized set of legal instruments of regulation, but at the same time allows

for special approaches to the regulation of relations characterized by certain specifics given the objective circumstances with a view to ensuring equality of rights, freedoms and interests.

The features of unity and differentiation of the regulatory and legal regulation of the procedure for obtaining the status of a combatant by police officers have been studied. It has been established that obtaining the status of a combatant by police officers is a separate, narrow and specific issue, which determines the features of unity and differentiation of its regulatory and legal regulation.

It is established that the procedure for obtaining the status of a combatant is regulated by a generalized system of legal documents which set out the content of the status of "combatant", legal consequences, as well as standards, principles, rules and peculiarities of its granting, including to police officers. Along with these acts, the provisions of departmental legislation on police activities, the specifics of consideration and processing of documents certifying the existence of grounds for obtaining the status of combatant by special, intra-departmental commissions of the National Police of Ukraine are specified.

Keywords: *combatant, combatant status, procedure for obtaining the status of combatant, National Police of Ukraine, unity and differentiation of obtaining the status of combatant, regulatory and legal framework.*